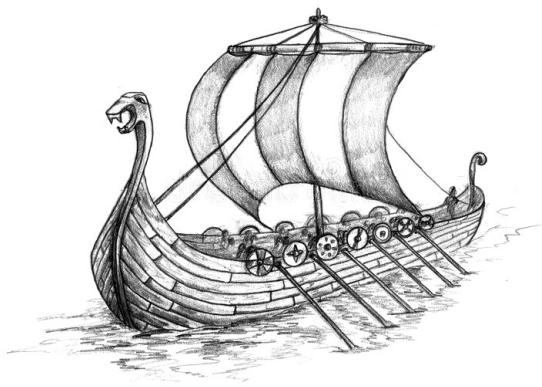

ВИКИНГИТЕ

РАЗБОЙНИЦИТЕ ОТ СЕВЕРА

ВИКИНГИТЕ

Разбойниците от Севера

Автор: Анна Покровская

Превод: Горанка Цветкова

Издателство „Паритет“, 256 стр.

Новата книга на Анна Покровская разказва не само за военното изкуство на викингите, но и за техния живот и дава отговор откъде идват тези воини, държали в страх цяла Европа в продължение на три века. Традиционният имидж на викингите е на диви и брутални нападатели, но страниците на тази книга разкриват сложно организирана общност от изкусни майстори занаятчии и изследователи първооткриватели, успели да създадат обширна търговска мрежа. Читателят ще види легендарните кораби, помогнали да се обуздае бурното море, ще се запознае с оръжията на викингите, ще научи за тяхната култура, религия, руни, празници, за положението на жените и робите, за това, как обитателите на северните страни организирали бити си. Всяка рисунка или снимка – от огромната Осебергска ладия до миниатюрната висулка на валкирия – допълва нашата представа за този завладяващ свят.

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-597-2

A furore Normannorum libera nos, o Domine!
(„От яростта на норманите избави нас, Господи!“)

Християнска молитва

Ние и нашите бащи сме живели на тази благословена земя почти три века и половина и досега в Британия не сме виждали такива зверства, каквито търпим днес от ръцете на езичниците. Кой е можел дори да си представи такова безчинство? Храмът „Свети Кътбърт“ – главната светиня на Британия – е потопен в кръвта на служителите на Господа, лишен е от всичката си утвар, предаден е на разграбване от поганците... Кой не би се побоял от това?

*От писмо на нортумбрийския учен Алкуин
(ок. 735–804 г.)*

Викингите завладяват всичко по пътя си, и нищо не може да им противостои.

Монах Ерментариус от Нормонтие (ок. 860 г.)

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	7
ПЪРВА ЧАСТ	
СКАНДИНАВСКИЯТ ДОМ	15
Селища, жилища и домашна обстановка	16
Пирове и увеселения	23
Външен вид, облекло и аксесоари на викингите.....	34
Домашните животни в ежедневието на скандинавците ..	42
ВТОРА ЧАСТ	51
ЖИВОТЪТ В СКАНДИНАВСКИЯ СЕВЕР	51
Свободни жители и роби	52
Жените на викингите: семейство и брак	64
Право и съд.....	79
ТРЕТА ЧАСТ	
ОРЪЖИЕТО И СНАРЯЖЕНИЕТО НА ВИКИНГИТЕ	89
Хладно оръжие. Викингските мечове	90
Брадва и секира – основните оръжия на викингите	99
Средства за защита на воина: щитове, шлемове, брони.	110
Метателно оръжие: копия, дротици, лъкове.....	119
Хирд. Формиране на северната дружина.....	125
Военна подготовка. Тактиката на викингите	137
ЧЕТВЪРТА ЧАСТ	
КОРАБИ, ЯХНАЛИ ГРЕБЕНА НА ВЪЛНИТЕ	149
Древните кораби	150
Майсторството	
на корабостроителите	164
Корабното оборудване	170
Корабът по време на плаване. Навигацията	
на древните скандинавци	188

ПЕТА ЧАСТ

ИЗКУСТВО И РЕЛИГИЯ 203

Боговете на викингите..... 204

Изобразително изкуство, писменост и поезия..... 220

Религията на жителите на Скандинавския полуостров
230

Кратък речник на термините..... 252

Викинг. Реконструкция. Норвегия. Восъчната фигура, облеклото, оръжията и накитите са изработени въз основа на археологически находки, изобразителни и писмени източници от времето на викингите.

ВЪВЕДЕНИЕ

В края на осмото столетие – преди почти хиляда и двеста години – към крайбрежията на Западна Европа започнали да се приближават неизвестно откъде взели се кораби с раирани платна, с красиви и страшни драконови глави на носовете. От корабите слизали високи и снажни, предимно светлокоси, добре въоръжени хора. Те нападали обитателите на крайбрежията, колели добитъка им, грабели имуществото им, залавяли и отвеждали пленници – и отново изчезвали зад хоризонта на бързите си кораби. След себе си оставяли страх и разруха. Срещайки съпротива, нашествениците се биели с невероятна храброст, защитавайки се един друг до последен дъх. Взетите в плен умирали мълчаливо, без да молят за пощада. А ако ги питали чии са, кой е господарят им, отговаряли: „Ние нямаме господар, всички сме равни помежду си“. Наричали ги *нормани* (от латински – „северни хора“). Самите нормани често наричали себе си *викинги*, което на староскандинавски език означава „човек от залива“. Това име е свързано с факта, че бреговете на Скандинавия изобилстват от дълбоко врязващи се в сушата дълги и тесни морски заливи (фиорди), удобни за организиране на корабни кейове.

Потомци на норманите са датчаните, шведите, норвежците. Днешните скандинавци се разбират отлично без преводач, въпреки че има разлики и в произношението, и в правописа, и дори в състава на азбуките. („За да получите датчанин – шегуват се съвременните сканди-

Съвременна карта на Скандинавия

навци, – трябва да вземете норвежец и да му сложите в устата горещ картоф...“). А преди хиляда и двеста години в Скандинавия говорели на един език, който едва започвал да се разпада на отделни диалекти. Този език се наричал „северен“, а също и „датски“ – очевидно поради това, че малка Дания понякога разширявала властта си и върху Швеция, и върху Норвегия, и върху други страни.

Суровият климат и неплодородните земи на Скандинавия през Ранното средновековие не позволявали на местните жители да се обогатяват чрез земеделски труд. През VIII–XI век в търсене на по-добър живот много хора се качвали на кораби и отплавали да плячкосват крайбрежните райони на Централна и Западна Европа. По време на тези походи много нормани оставали да живеят далече от родния дом и колонизирали слабо населените земи. На своите кораби (*дракари*) викингите се приближавали до селищата по крайбрежията или навлизали в дълбочина на континента по големите реки.

Използването на кораби им осигурявало изненадваща атака и бързо отстъпление. Морските разбойници успявали да се оттеглят с плячка и пленници, преди местният владетел да събере армия, за да отвърне на удара. Прекарвайки живота си в постоянни военни походи, викингите ставали опитни и безстрашни воители: те не се страхували да се впуснат в битка с превъзхождащ ги по численост враг и почти винаги побеждавали. Случвало се викингите да събират флота от десетки кораби и да опустошават големи укрепени градове.

В древни времена начело на всяко скандинавско племе стоял вожд – „конунг“. Аристократите, които помагали на конунга да управлява, се наричали „ярли“. Титлата се произнасяла след името – не „конунг Харалд“ или „ярл Ейрик“, а „Харалд конунг“ и „Ейрик ярл“. Простите пък, незнатни земеделци, животновъди, рибари и ловци се на-

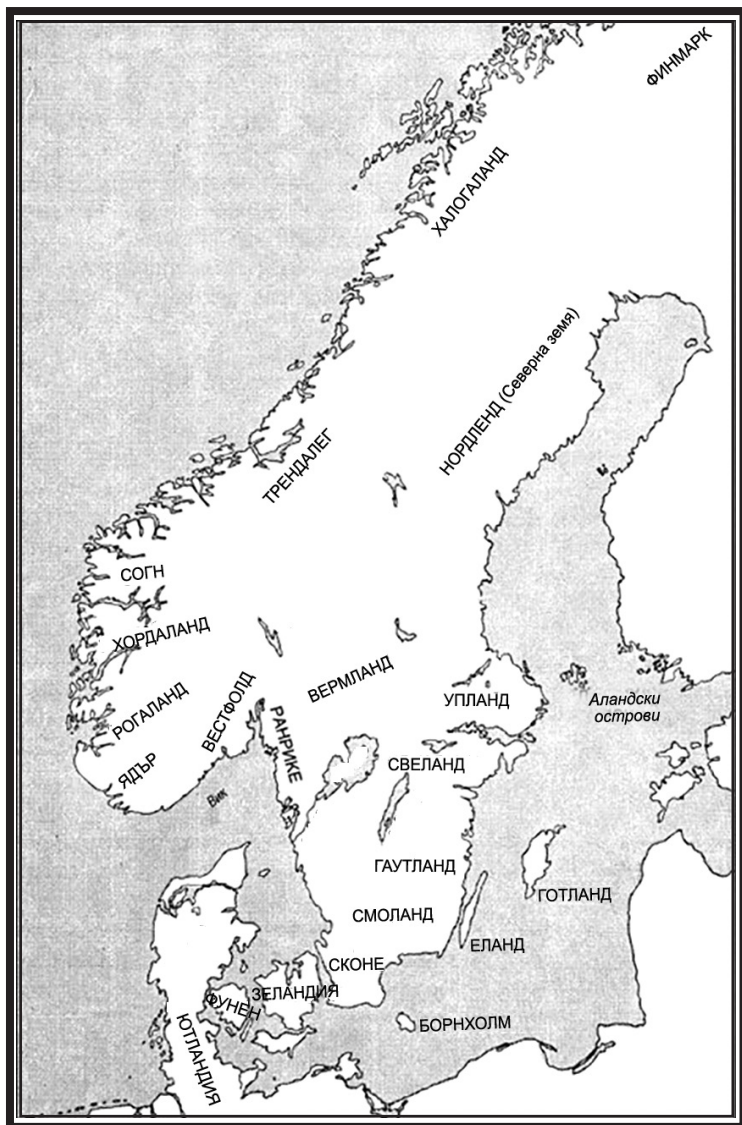
ричали „бонди“. Всички те били свободни и много горди хора, и земята принадлежала на оня, който я обработвал и с оръжие в ръка можел да се защити от разбойника и нашественика.

А нашествия и грабежи имало често. Скандинавците никога не са били нито особено войнствени, нито особено свирепи – хора като хора, и в древността, и сега. Просто в северните страни във всички времена е имало малко плодородна земя, годна за обработване. Дори в днешна Норвегия например само три процента от територията е подходяща за селско стопанство. Много повече са голите камъни, горските гъсталаци, заснежените планини. И морето било истинско благословение за скандинавските страни. Морето се плискало в самия праг на домовете и често се оказвало много по-щедро към човека, отколкото с мъка обработваните ниви.

Гълфстрийм* се устремява от нагретия от тропическото слънце Мексикански залив към бреговете на Северна Европа и е толкова мощен, че влажното му, топло дихание се усеща в Скандинавия и в източната част на Руската равнина. Край бреговете на Швеция, в Ботническият залив на Балтийско море през зимата има лед, а от другата страна на полуострова, там, където властва Гълфстрийм, морето не замръзва дори отвъд Северния полярен кръг. Ето защо мореплаването там е възможно през цялата година.

Освен това мощното океанско течение размесва водата, обогатявайки я с кислород. В такава вода се чувстват отлично планктонът – най-малките животински и растителни организми – следователно и рибата. А къ-

* Гълфстрийм е мощно, бързо, топло и повърхностно океанско течение в Северния Атлантически океан. То е едно от най-мощните течения в света. Пренася около 30 милиона m^3 , което е повече от общото количество вода във всички реки на Земята. – Бел. ред.

Скандинавия от епохата на викингите

дето има риба, има китове и тюлени. Северно, Норвежко и Баренцово море изобилстват от морски животни и риба. Всички от малки се учели да управляват гребла и платна, да вършат всякаква работа на кораб. Достигнало съвършенство и корабостроенето – на удивително красиви, просторни и бързоходни съдове, които не се боели от бури.

Уловът на риба, китове, тюлени и изобщо на всичко, което давало морето, се наричал „морска реколта“.

Нека отбележим, че в митологията на Древна Скандинавия значително място заемат легендите за враждебни към хората въплъщения на земните стихии – зли каменни и ледени великани. Затова пък великанът Егир, господарят на подводното царство, бил причисляван по-скоро към боговете и се смятал за гостоприемен домакин, у когото другите богове обичали да организират тържествени пирове. Така са отразени в митологията условията на живот на древните скандинавци: немного изобилна, понякога нелюбезна и опасна суша – и щедро, познато море. Хората ядели риба почти всеки ден – варена, пушена, печена, осолена, сушена – с ечемичен хляб, с овесена каша или просто без нищо друго.

Морето и верният кораб били роден дом за скандинавеца. И ако няколко години поред имало лоша реколта от ечемик и овес, ако родното село бивало унищожено от горски пожар, затрупано от свлачище, погълнато от движещ се ледник или съсипано от врагове, хората често оборудвали кораб и тръгвали с него да търсят по-добър живот. Понякога те се присъединявали към могъщ вожд – конунг или ярл. Друг път сами си избирали водач – *хьовдинг* (от думата „хуфуд“ – „глава“), и заживявали като морски номади, набавяйки си храна и провизии с нападения отначало на съседите си, после и на жителите на други страни.

Фердинанд Лике. „Набег на викинги“, 1906 г.

Викинги – така наричали онези, които вече нямали дом на брега, а само кораб. Учените все още спорят какво точно означава „викинг“. Едни казват, че това е просто „обитател на залив“, защото „вик“ означава „залив“*. Други твърдят, че „викингът“ е по-скоро „човек, нападащ жителите на залив“. Трети извличат тази дума от името на древната провинция Вик в Южна Норвегия, в близост до съвременния град Осло. Четвъртите доказват, че „викинг“ не се е наричал човек, а пътуването на кораб, на което се е отправил той. Една и съща фраза от древен документ се превежда и като „той тръгнал с викингите отвъд морето“,

* За еднокоренни се приемат древносаксонската дума *wik* и древногорнонемската *wich* (и двете обозначават място за живеене, подслон). В славянските езици думата е заимствана във формата *витяз*. – Бел. прев.

и като „той бил във викинг отвъд морето“. А пета група учени пишат, че „викинг“ идва от древния глагол „вика“ – „отклонявам се от пътя“.

Може би това мнение е най-обосновано, защото онези, които наричаме викинги, всъщност напускали дома си, родния си край и изобщо не живеели както е най-нормално за човека.

Няма да се намесваме в споровете на учените. Само некапомним, че викингите не са народ от „страната Викингия“, не са националност. Това е професия. Викингите са северноевропейски морски воители от VIII–XI век, търговци, мореплаватели и разбойници. При това не непременно етнически скандинавци. Викинги, и то доста славни, били и славяните от южния бряг на Балтийско море.